

ԱԶԳԱՅԻՆ

Վերջապէս քաղաքական ժողովոյ ընտրութեան խնդիրն երէկ լուծուեցաւ Երեսփոխանական ժողովոյ մէջ :

Մեծագոյն մասն կար : Աղաքէգեան Սարգիս Էֆէնտին ատենապետեց :

Փափագեան Ստեփան Էֆէնտին կարգաց' քաղաքական ժողովոյ ընտրութեան համար այլեւայլ առաջարկութիւններ ընող երեսփոխան Էֆէնտիններուն տեղեկագիրը, զոր պատրաստած էին քանի մի ժողով ընելով և մէջերնին համաձայնութիւն հաստատելով : Այս տեղեկագիրը կառավարէր, որ քաղաքական ժողովն ընտրուի ուղղակի երեսփոխանական ընդհանուր ժողովէն և 14 անդամներէ բաղկանայ :

Յետ ընթերցման այս տեղեկագիրին, խօսքեր ուղղուեցան և դարձեալ բաւական վիճաբանութիւն եղաւ : Ոմանք՝ յանուն ազգային օգտի դարձեալ կային դէմն որ Ս. Պատրիարք Հօր կողմանէ ընտրուի քաղաքական ժողովն և սուս կաւաթիւն անդամներէ բաղկանայ : Խիստ փնտրակար կհամարէին երեսփոխանական ժողովէն ընտրուիլն ու բաղմթիւ այսինքն 14 կամ 20 անդամներէ կազմուիլն : Ասոնց դէմ դարձեալ ազգուստենախօսութիւններ եղան, և վերջապէս առաջարկեցաւ դիւանին որ քուէարկութեան դիմէ, և դիտողութիւն եղաւ ատենապետին համար թէ կգանդադի այս առաջարկութիւնը դործագրելու :

Վերջապէս քուէարկութիւնն եղաւ, և դրեթէ միաձայն հաւանութեամբ որոշուեցաւ որ՝

Քաղաքական ժողովն ընտրուի երեսփոխանական ժողովէն և անդամոց թիւն ըլլայ 14 :

Սակայն՝ ի դիւրութիւն երեսփոխան Էֆէնտիններուն՝ քանի մի եկեղեցական և աշխարհական անդամներէ մասնաժողով մի պիտի կազմուի, եռապատիկ թիւով յանկ մի պատրաստելու այսինքն 42 անձանց անուններ ներկայացունելու համար : Երեսփոխանք ազատ պիտի լինին՝ այս յանկէն դուրս իրենց արժան դատած անձանց համար ալ քուէ տալու :

Այս որոշումն գրեթէ ոչինչ տարբերութիւն ունի Սահմանադրութեան տրամադրութենէն : Սահմանադրութիւնը կտրամադրէ որ քաղաքական ժողովոյ անդամոց թիւն 20 ըլլայ : Իսկ այս որոշման համեմատ 14 պիտի ըլլայ : Եթէ մեր ընդդիմադիր մասէն ջերմեռանդ ոմանց խօսքերուն նայինք, ազգը քիչ օրէն պի-

տի կործանի՝ եթէ քիչ օրէն 14 անդամներէ բաղկացեալ քաղաքական ժողով մի գործել սկսի : որովհետեւ այնպէս կը պնդէին և կուղէին հաւատացունել այլոց, թէ ազգին համար կորստեան խոր խորատ փորել է՝ 20 անդամներէ քաղաքական ժողով ընտրելն :

Ահա՛ պիտի ընտրուի : Թո՛ղ նային թէ ի՞նչպէս բարեւք կրնայ գործել բազմաթիւ անդամներէ բաղկացեալ քաղաքական ժողով մի : Թո՛ղ նային բայց առանց այլեւայլ արգելքներ և դժուարութիւններ յարուցանելու՝ նորա դէմ, և դիտեան թէ կայ՞ մեծագոյն մաս մի ազգայնոց՝ յորմէ մեք ալ գտնուելու պատիւ ունիմք, - որ ըստ ամենայնի պիտի ջանայ ձեռնտու և աջակից գտնուիլ օրինաւորապէս ազգէն ընտրեալ քաղաքական ժողովոյն, և յարգել տալ նորա ամեն ազգօգուտ գործերն ու ձեռնարկութիւնները :

Այս օրերս Բարերդի ազգայնոց յուզման և խօսակցութեան մեծ նիւթ մ'եղած է հետեւեալ դէպքն :

Օրիորդ մի՝ որ իւր ծնողաց կողմանէ մօտակայ գիւղ մի իւր քրոջ տունը հիւր զրկուած է եղեր, օր մը տանը գրանը առջեւ կեցած ատենը քանի մի տաճկներ յանկարծ յափշտակել և գեղէ գիւղ փախուցել են մահմետական կրօնքը բռնութեամբ ընդունել տալու համար :

Այս դէպքը լսելով գիւղացիք, քաղաքացիք, ծնողքն ու կառավարութիւնը, խուզարկութիւնք եղեր են աղջկը գտնելու համար : Աղջկը գտնուել, քաղաքը բերուել, բայց տաճիկ Հօճայի մը տուն տարուել է :

Գերապատիւ Առաջնորդն բողոքեր է ասոր դէմ : Վերջապէս աղջիկն կառավարութեան պաշտօնատունը բերուել է շրջապատեալ 150 ի չափ տաճկներէ, և երեսը՝ գոց : մեր ազգային Առաջնորդարանէն ալ գնացեր են : Ատեն հանուեր է աղջիկն : հարցուեր է թէ ի՞նչ կրօնք կրնդունի, և պատասխան տաւ : Թէ մահմետական կրօնքն ընդունած է : Գեր. Առաջնորդն և տեղւոյն ազգային ժողովոյ անդամք պահանջեր են որ երեսը՝ բացուի, և տեսնեն թէ նոյն աղջկն է : միանգամայն պահանջեր են որ ըստ օրինի՝ և սովորութեան յանձնուի մեր Առաջնորդարանին և քանի մ'օր մնալէն յետոյ հարցադորձ լինի, սակայն այս արդար պահանջմունքը չեն ընդունուեր :

Այսու ամենայնիւ, խնդիրն առ կախ մնացեր է :

Կյուսամք թէ Պատրիարքարանն ալ պէտք եղած միջոցն ի գործ կղեն, արդէն ընդունած լինելով այս դէպքին վը-

րայ մանրամասն տեղեկագիր մի Բարերդի ազգային Առաջնորդարանին կողմանէ :

Օրաթերթերով ծանուցինք՝ Գումգափույի գրախ համալսարան Գասպարի Երուսաղիմէն փախած, յանկարծ մայրաքաղաք եկած, և իւր և որդւոցն աղաչանօք ոճիրն կրօնական ժողովոյ՝ կողմանէ վերաքննութեան առնուելով հաստատուած լինելն : Հետեւաբար՝ Գասպար ըստ պաշտօնական ծանուցման լուծեալ է քահանայական կարգէ :

Այս աղէկ : Արդ՝ ուրիշ խնդիր մի երեւան կընէ, որ արժանի է ուշադրութեան Պատրիարքարանի :

Քննել պէտք է, թէ՛ երբ Պօլսոյ մէջ Պատրիարքարանը պաշտօնական կերպիւ կծանուցանէ թէ Գասպար կիպրոս աքսորեցաւ, ի՞նչպէս կըլլայ որ նա Երուսաղէմ կերթայ և հոն սրբազան տաճարաց մէջ քանիցս Պատարագ կմատուցանէ :

Քննել պէտք է, թէ ի՞նչպէս Երուսաղիմայ մէջ Գասպարին Պատարագ մատուցանելու թոյլտուութիւն եղեր է, բազմաժամանակեայ խօսքութիւն մի կոխտեղով այսինքն՝ չապասելով որ նորա հոն հասնելուն վրայ գոնէ ամիս մի անցնի, որպէս՞դի տեղեկութիւն առնուի անոր գալստեան պատճառաց վրայ : Դիցուք, թէ՛ Երուսաղիմայ ազգային վարչութիւնը չէր գիտէր Գասպարի ոճրագործ լինելն, բայց կհարցունեմք թէ ինչո՞ւ չէ յարգուել յիշեալ կարեւոր սովորութիւնը, և աճապարանօք Պատարագ ընելու թոյլտուութիւն եղեր է :

Քննել պէտք է, թէ Պօլսէն Գասպարի համար Երուսաղէմ տեղեկութիւն երթալէն յետոյ ինչո՞ւ չուտով կիպրոս չէ աքսորուել Գասպար, և ի՞նչպէս եղեր է որ փախեր մայրաքաղաք եկեր է :

Պէտք է այս քննութիւններն ընել, որպէս զի իմացուի թէ ո՞վ պաշտպանութիւն կընէ այսպիսի ծանր յանցանորի մի, և մեր ազգային Պատրիարքարանի անպատուութեան պատճառ կլինի : Եթէ այս քննութիւնը չլինի՝ իրաւունք պիտի ունենամք կասկածելու, թէ Պատրիարքարանը մէկ կողմանէ Գասպարի դէմ պաշտօնական ծանուցում հրատարակած ատենը, միւս կողմանէ նմա պաշպանութիւն ըրած է :

Սղերդի վիճակը՝ անոք ու անխնամ, և կարեւոր հաստատութիւնք բարձի թողի մնացած են : Առաջնորդը բաւական ժամանակէ հետէ մայրաքաղաքս կթափառի, և չգիտցուի թէ Պատրիարքարանը ի՞նչու վար դրած է դանի : Եթէ բանաւոր պատճառ մի կայ՝ պէտք է հրաժարեցունել :

Մեծարգոյ ընթերցողաց ուշադրութիւնը կհրաւիրեմք հետեւեալ գրութեան վրայ :

... խմբագիր

1870 թուականէն յառաջ եղած սաստիկ խռովութիւնն որ Ս. Պատրիարքին և մեր մէջն եղաւ, զմեզ այլ եւ այլ բռնաւթեանց, երթարկելով հարկադրեց խոյս տալ. 2 տարի թափառեալ շրջեցանք, միջոց մը Երուսաղէմ անցունինք : Արդ՝ մեր գնալէն զինի ազգային Պատրիարքարանի գործոց արձանագրութիւն պաշտօնական կերպով հրատարակուած տեսանք. կէտ մի կայ մեր նըկատմամբ, որուն դէմ կը բողոքենք և և յայտնի կը հրատարակենք ի լսելիս հայ հասարակութեան : Այդ ի պաշտօնէ հրատարակուած տետրակ կը ծանուցանէ թէ, Մշոյ միաբաններէն Եսայի և Կարապետ վարդապետներ ժողովարարութեան պաշտօնով դուրսի քաղաքներ գընացին, և յետ դառնալով հաշիւ չեն տուած, այն պատճառաւ խռովութիւնը սաստկացաւ... եւ այլն. հիմակ կհարցընենք պաշտօնական տետրակի հեղինակին. մեք որոյ նկատմամբ գնացինք ժողովարարութիւն ընելու : Այս մեր հարցման պատասխանը ինչ ընդունինք պաշտօնական հեղինակէն. հարկաւ պիտի ըսէ թէ Մուշի վանուց նկատմամբ, Կըսենք մեր բարեկամին, թէ մեք Մշոյ վանուց փոխանորդին, տնօրէն ժողովին և բոլոր միաբանութեան հաշիւ տուած ենք. իսկ եթէ մեր բարեկամը ազգայինք չեն հաւատար մեր հաշիւ տալուն, կը դենենք այս տեղ Միաբանութեան կողմանէ մեզ արուած վաւերական օրինակը, որով կ'այայտուի մեր հաշիւ տուած լինելն :

« Վանուցս միաբանութենէն արտաքսուած Եսայի և Կարապետ վարդապետն որ ժողովարարութեան գնացեր էր դուրսի քաղաքներ : 1868 Սեպտեմբերի 24 ին ի ներկայութեան վանական ժողովին և բոլոր միաբանութեան հաշիւը տեսնուեցաւ ամէն կերպով, և ահա կատարագրենք :

Նապեալ Միքայիլ վարդապետ. Աստուածաբան. Ղազարեան վարդապետ. Միքայիլ վարդապետ. Միքայիլ վարդապետ. Թովմանէ վարդապետ. Տեօփէ ժողով. Թարսիսի վարդապետ. Խոնաթեան. Միքայիլ. Ալեքանդր. Խորեն վարդապետ. Թովմանէ վարդապետ. Գաբրիէլ վարդապետ. Գաբրիէլ վարդապետ. Մովսէս վարդապետ. Եղիշտեան. Խոնաթեան. Խոնաթեան. Սրբազաններ :

Արդ՝ եթէ ըսուի, թէ պէտք էր Պատրիարքին ալ տայիք, մեք այս մասին ուրիշ ընելիքներ ունինք, սակայն կուզենք որ մեր զբաղւորողները բոլորովին Չաքարիայի դէպքին հանդիպին, վասն զի մեք նոյն ժամանակի եղած Պատրիարքին հաշիւ տուինք, և Պօղոս սրբազան Պատրիարքէն ստացադիր առնելով վանք դարձանք. եթէ մեր ստացադիր առնելուն ալ չեն հաւատար՝ չհաւատացողը թող գրէ Պօղոս սրբազան նախկին Պատրիարքին և կատարեալ տեղեկութիւն առնէ : Ահա կգրենք այս տեղ խրիմեան սրբազանի յանձնարարական ալ, որ տալով մեզ Երուսաղէմ պիտի

տի զրկէր. իսկ արդ եթէ մեք հաշիւ չենք տուած. Ս. Խրիմեան Պատրիարքը ինչպէս առանց հաշիւ առնելու զմեզ Երուսաղէմ կը զրկէր այսպիսի յանձնարարական գրով : Ուշադրութիւն կխնդրեմք. ահաւասիկ պատճենը :

Ամենապատիւ Սրբազան Տէր.

« Բնիկ միաբան սուրբ ուխտիս կարապետ վարդապետ պատիւ ունի սոյն յանձնարարական նամակս Ձեր սրբաշնորհութեան մատուցանել, դա ինքն առաջին նաւագումար թէպէտ քանի մը եղբարց հետը յաճամայից եկն ի սուրբ աթոռդ. բայց այժմ մեծափափագ սրտով դարձեալ կը դիմէ ի սուրբ աթոռդ. իւր միակ փափաքն է ախտակաւորութիւն և աւաւմն : Կաղաչեմ, Ձեր վեհ հայրական խնամոց հովանիքը տալով իւր վրայ, որպէս զի չնորհիւ Սրբաշնորհութեանդ իւր նպատակին հասնի յօգուտ և ի փառս հայաստանեայց եկեղեցւոյ :

Խոնարհ պաշտօնեայ ի Տէր 1869 Օգոս. 23 Միքայիլ վարդապետ. Խորեն

Արդ՝ հիմայ յայտնի եղաւ որ մեք հաշիւ տուած ենք, և հաշուոյ նկատմամբ չէ եղած մեր խռովութիւն. ուրեմն արձանագրութիւնը ստատ է :

Ուստի հիմակ բռնենք Խրիմեանի տուած յանձնարարականի պոյն կէտը որ կը գրէ թէ առաջին նաւագումար յակամայից եկաւ, եւն. արդ՝ այժմ իրաւունք չունինք հարցունել թէ յակամայից ինչ է, ինչու բռնացան մեր վրայ, և կապանօք մեզի Սաղիմ զրկեցին, ուրեմն յայտնի կը վըկայէ Խրիմեան որ մեր խռովութիւնը տաս տարի է իրան հետը, բայց պարունարձանագիրը այլեւայլ պատճառներ մէջ բերելով կըսէ թէ վարդապետները դատաւարութեալ են, և պիտի հրատարակեն եղեր, որ այսուհետեւ ազգը վարդապետ չճանչայ զասոնք. պատճառը ինչ է, հաշիւ չեն տուած, Բարեկամը ազգայինք, այս պատճառը կը նմանի դայիլի և դաւի առածին, դայիլը ըսած է գառին, թէ ինչու իմ ջուրս պղտորեցիր : Նաեւ արձանագիրը կըսէ, թէ կրօնափոխութեան դիմեցին. եթէ մեք կըրօնք կը փոխէինք, և-՞ օրուն մէջը մեր հագուստն ալ փոխէինք : Արդ՝ այս ալ թողունք, ուրիշ կէտ մը խօսինք : Եթէ մեք կրօնք կը փոխէինք, ինչո՞ւ յատուկ խնդրագիր տուինք Խորէն սրբազանին, թէ կաղաչենք որ զմեզ վեհափառ կաթողիկոսին զրկէ, որ ազատինք Խրիմեանի բռնութիւններէն. և եթէ Խրիմեան բռնաւոր չէր, ինչու կրկին մատնեց ըզմեզ, և այն ճանապարհէն ալ արգիլեցին. և այս խօսքիս վկայ է Յօհաննէս աղան, ուրեմն յայտնի եղաւ որ Խրիմեան 10 տարիէ հետէ մեր վրայ բռնացեր է և կուզէ որ զմեզ զոհէ : Յայտնի եղաւ որ Խրիմեան բռնաւոր է, և բռնութեամբ արգար իրաւունքնս զոհած է. իսկ մեք բողոքած եմք և պիտի բողոքենք. միթէ իրաւունք է առանց դատի դատաւարաւել մէկը :

1872 Յունիս 11 Կ. Պօլիս Կարապետ վա. Խոնաթեան Տէմիրաշ խան

... խմբագիր
Պաղուեան կիւրակէ՝ որ է յունիս 18, Ղաւթիոյ Ամենափրկեան վարժարանի կիւրակօրեայ դպրոցը պիտի դասախօսէ Մեծ. Սարգիս էֆ. Ֆինճանճեան՝ բնագիտութեան հետեւեալ առարկայից վրայ. - Ժապէ և նոցա արուեստից մէջ ունեցած կիրառութիւնը. կշռորդ և իւր ճշգրտութեան այսպիսիներն. ճօճանակ և ճօճանակի միջոցաւ եղած գիտերն եւայլն : Ճիշդ ժամը չորս ու կէսին :

Մեծ. Տէր, կխնդրեմք ձեր ազնուութենէն ձեր պատուական օրագրոյն միջոցաւ հրատարակել բարեհաճեալիք ի գիտութիւն այնց՝ որք այսպիսի կենսագումար գիտութեանց աշակերտել կամ գէթ ունկնդրութեան կը փափաքին : այս հրաւերը անոնց համար չէ, որք կ'աճախեն ամեն կիւրակէ այսպիսի դասերու ունկնդրութեան և նոցա օգտին համակեալ կուսանին. այլ այնպիսեաց համար կընեմ այս հրաւերը որք իրենց ամենապատուական և սուղ ժամանակնին փոխանակ իրենց անձանց՝ ընտանեաց և ազգին՝ միով բանիւ ընդհանուր մարդկութեան օգտակար ընելու և իրենց հետեւորդ նոր և փոքրիկ սերնդեան բարի օրինակ տալու. անօգուտ և միանգամայն վնասակար խաղերու և ոչինչ դրօսանաց կվաւենեն կիրակօրեայ այն պատուական ժամերը զոր Աստուած և կրօնք մեր անձանց և ընկերին բարութեանց համար միայն օրինադրած է : մեծ և ցաւալի կորուստ է մեր պատանեկաց և երիտասարդաց ժամանակի այս դառն կորուստը, մանաւանդ Պօլսեցոյ մասին վասն զի ահա անցեալ կիւրակէ երբ Մեծ. Գրիգոր էֆէնտի ճեռահեան առողջարանութեան կենսագումար ուսման համար երկու ժամէ աւելի զմայելի բացատրութեամբ դասախօսեց հարիւրի չափ աշակերտաց մէջ, հազիւ 10-12 ի չափ Պօլսեցի կգտնուէին. իբր թէ Պօլսեցի պատանեակը և երիտասարդք այսպիսի ուսմանց կարօտութիւն չունին և կամ խիստ լաւ գիտեն. ախտո՞ւ որ դեռ չը գիտնան չգիտեմք : Արդ՝ մեծ. Տէր, ես շատոնց ի վեր այս վնասակար ընթացքը մօտէն նկատելով մեծ ցաւ կզգայի և կզգամ. ուստի վերջին պարտաւորութիւն մ'ալ համարեցի թախանձելով հրաւիրել մեր սիրելի ազգայինքը ձեր պատուական օրագրոյն միջոցաւ, և պիտի շարունակեմ, եթէ ձեր ազնուութիւնն եւս այս հրաւերներն անձանցոյթ հրատարակել բարեհաճի, որուն կանխաւ վստահ իմ շնորհակալութիւնս նրուիրելով մնամ ձերդ աղնիւ և ազգասէր զգացմանց

Անկեղծ և անձնուէր բարեկամ Գրիգորեան Ղաւթեան 18 Յունիս 1872

Անցեալ չարաթ աւուր թերթով քանի մի տող բան գրելով խնայողութեան վրայ, և մեր ազգայնոց ուշադրութիւնը հրաւիրելով լմնիլէթ Սանտրղիի վրայ, խոստացանք կոնտնադրութիւնն ալ հրատարակել : Ահաւասիկ կկատարեմք մեր խոստումն, յուսալով որ օգտակար ծառայութիւն մի ըրած կը լինիմք :

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԷՄԵՆՅԵԹ ՍԱՆՏՂԻԻ
ՊՕԼՍՅՈՅ

Լմնիլէթ Սանտրղին հաստատուած է, զօրաց՝ սպասաւորաց՝ գործաւորաց՝ արհեստաւորաց՝ տղոց՝ աղքատաց և վերջապէս ամեն կարգի մարդոց աւելցուցած ստակը պահելով տիրոջը ուղած ատենը հանգերձ տօկոսով (ֆայիլ) յանձն

նեղու նպատակաւ : — Տէրութեան տրամադրութեան եւ երաշխաւորութեան ներքեւ է : — Հիմնական պայմաններէն մէկն է, կառավարական (միջոց) գնով ընդունելով որ, մեծ ու սղոյի, այր ու կին, մէկ տարուան մէջ 20 էն մինչեւ 25 հազար զրուշ բերէ : և տիրոջը ուղած ատենը դարձեալ կառավարական գնով յանձնելով տարին 100 ին 9 զուրուշ, այսինքն ամիսը 100 ին 30 փոյ տոկոս հաշուելով : Իսկ եթէ 25000 էն մինչեւ 250000 զուրուշ բերեն, տարին 100 ին 6 զրուշ, այսինքն ամիսը 100 փոյի համար 20 փոյ տոկոս պիտի բանի : — Հիմնական պայմանաց երկրորդն է՝ ուղղուն փոխ ստակ տալ՝ որոշեալ պայմաններով, և տարին 100 ին 12 զրուշ, այսինքն ամիսը 100 ին 40 փոյ տոկոսով : Այս երկու հիմնական պայմանաց վերաբերեալ կանոններն և սնտուկին գործողութեանը եղանակը հետեւեալ յօդուածոց մէջ կտեսնուի :

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՍՏՏՈՒՄԻՆ ԱՌՆԵԼԻՔ ԱՒԱՆԴ ՍՏԱԿԻՆ
ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԴՈՐՈՎՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ա. — Պօլոյ Լանկէթ Սանտրըրի կեդրոնատեղին առջայժմ թարաքճըլարի մէջ է, և դրանք վրայ նշանակուած է Լանկէթ Սանտրըր : Վարչութիւնը և հաշուական գործողութիւնը երկու հաւատարմի պաշտօնակալաց յանձնուած են : Ասոնք հաստատ երաշխաւորութեան, և միշտ կառավարութեան հսկողութեան տակ են : Այս սնտուկը՝ բաց ի ուրբաթ և կիրակի օրերէ՝ ամեն օր որոշեալ ժամանակներ բաց է : Պատրաստ է՝ ըստակ տանողներէ առնելու, և փոխ ուղղներուն տալու՝ եթէ առ ձեռն ըստակ ունի :

Բ. — Տեսակ մի տետրեր պատրաստուած են, սնտուկին ստակ աւանդող անձանց իրեն պարտագիր տալու համար : Ասոր ալ կողմի երեսները աւանդ գրուած ստակները, և ձախ կողմը իր առած ստակները և ամսահամարները կնշանակուին, և առաջին անգամ ստակ աւանդողին ձրի կը տրուի այս տետրերէն հատ մի : և տրուած ատենը այս տետրին գլխուն կողմը ինչպէս նաեւ սնտուկին տուամարին մէջ իւրաքանչիւր աւանդողին համար բացուած տեղին գլխուն կողմը ստորագրել կամ կնքել կը տրուի նոյն անձին : Այսպէս ստորագրել կամ կնքել կը տրուի մասն առ մասն ստակ առնողին ալ :

Գ. — Տոկոս չբանիր, մինչեւ որ աւանդուած ստակը 100 զրուշ չհասնի : Ինչպէս նաեւ ստակին աւանդուած օրը տոկոսի հաշուց մէջ չգրուիր : Աւանդեալ ստակին տոկոսն ամսագլխէն կը բանի : տոկոսի հաշիւ տեսնուած ատեն՝ ամսոյն միջին և առաջին ու վերջին օրերը հաշուի չեն դրուիր : օրինակի համար՝ մէկը եթէ սնտուկին մէկ անգամ 20 կամ 30 և կամ աւելի ստակ աւանդէ, վերը յիշեալ տետրակներէն մէկուն մէջ անմիջապէս նոյն անձին անունը ու թուականը գրուելով և բերած ստակը որոշեալ տեղը նշանակուելով գանձապետին կողմանէ ստորագրուելէն կնքուելէն և տուամարին մէջ արձանա-

գրուելէն յետոյ, տետրակը նոյն անձին կը տրուի : և եթէ երկրորդ անգամ նոյն անձը 20 կամ 30 և կամ աւելի ստակ բերէ՝ տետրակը մէկտեղ առած ըլլալու է, որ առջի ստակին տակը գրուի թուականով և գանձապետին կողմանէ ստորագրուի կնքուի և տուամարին մէջ արձանագրուի : Այս գործողութիւնը կըլլայ քանի որ ստակ բերէ նոյն անձը : և տետրակը միշտ կմնայ նոյն անձին քով : Բերած ստակը որ ամսոյն մէջ որ 100 զրուշ հասնի, այն ամսոյն մինչեւ վերջը տոկոս չբանիր : այլ ամսագլխէն կսկսի : և օրինակի համար՝ եթէ ստակին քանակութիւնը 101 էն մինչեւ 109 զրուշ, միայն 100 զրուշն տոկոսը կբանի : և 9 զրուշը չբանիր : և դարձեալ, մինչեւ 119 110 ին, և երբ 120 ըլլայ՝ 120 ինը կբանի : և այսպէս կշարունակուի : և ստակ մը որ ամսոյն մէջ որ կաւանդուի՝ նոյն ամսոյն յաջորդ ամսագլխէն տոկոսը բանիլ կսկսի :

Դ. — Մնտուկը ստակ ունեցողը միշտ ուղածին չափ կրնայ առնուլ այն ստակէն, բայց ապայմանաւ որ ուղած ստակը 20, 30, 40, 50, և այլն, ըլլայ, և ոչ թէ 7, 8, 9 կամ կէս : Այս ստակին քանակութիւնը տետրին ձախ կողմը որոշեալ տեղը կնշանակուի, թուականը կգրուի, տուամարին մէջ կարձանագրուի, և տետրին ու տուամարին մէջ տիրոջը ըստորագրութիւնը կամ կնքն առնուելէն յետոյ՝ տետրը կյանձնուի տիրոջը :

Որ ամսոյն մէջ որ մասն առ մասն տիրոջը ստակ տրուի, տոկոսը նոյն ամսոյն սկիզբէն կբանի : Մէկը երբ իւր ըստակը մասն առ մասն առնու, և երբ 100 զրուշէն պակաս մնայ՝ նոյն ամսոյն սկիզբէն տոկոսը կկտրի : և եթէ տէրը բոլոր ստակը առնուլ ուզէ, տոկոսը կը հաշուի և դրամագլխին վրայ աւելնալով՝ բոլոր առնելիքը տետրին ձախ երեսը կնշանակուի, և սնտուկին տուամարին մէջ ալ արձանագրուելով ու գործուելով և տակը նոյն անձին ստորագրութիւնը կամ կնքը գրուելով տիրոջը կյանձնուի ստակը, և տետրը ձեռքէն կառնուի և կպահուի : — Բայց ոչ որ ըստակը ամբողջ կուզէ, պարտաւոր է, 5-10 օր յառաջ իմացնել, որպէս զի տոկոսին հաշիւն ըլլայ և ստակ պատրաստուի՝ եթէ առձեռն չկայ, եթէ ստակը վճարելու օրն անցնի՝ գանձապետը ծանր պատասխանատուութեան տակ կմնայ, և վերջապէս պարտաւոր են նոյն օրը տիրոջը յանձնել ստակը :

Մնացեալն առաջիկայ շաբաթ օր

ԽԱՍՈՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Մեր բաւական տեղեկութիւն տուած եմք Բուսնուգի փոթորկին վրայ : սակայն արժան համարեցաք հրատարակել Բուսնուգէն մեր բարեկամաց մէկուն ուղղուած նկարագիրն, ուսկից կատարեալ կերպիւ կիմացուի այս պատահարին որչափ սոսկալիչ և աղետալի լինելն :

Աղին բարեկամ.

Անցեալ ամսոյն 21 ին ցերեկ ատեն երբ գործարանէն դուրս ելած մօտա-

կայ ծառի մը ներքեւ կը հանդէս, երկընքին երեսն սկսաւ ամպերով ծածկուիլ : և գրեթէ երեք քառորդ ժամու միջոցի մէջ երկնից բոլոր երեսը թանձր ամպեր պատեցին : նոյն միջոցին օդը երթալով կը տաքնար և կը ծանրանար : և կարծես մարդուս շնչառութիւնն ալ արգիւել կ'սպառնար : Կէս ժամու մէջ ամպերը զանազան բայց սոսկալի գոյներ գդեցան : սարսափելի մթութիւն մը տիրեց բոլոր քաղքին վրայ : մինչեւ իսկ այս ահուկի երեւութիւն վրայ սոսկալով երբ կուզէի գործարանը մտնել, յանկարծ սարսափելի հողմայ մը պայթիւնով գրտնուած տեղէս իբր 10 կանգուն մէկ կողմ նետուեցայ և մէկ օտքս թեթեւ կերպով վերաւորուեցաւ : հոն ծառի մը արմատը ամուր մը բռնեցի և ահ ու դող ու սարսափով քաղքին վրայ կդիտէի : Ամեն կողմէն սոսկալի աղաղակներ ու վայնասուններ, և չէնքեր փչելու ահուկի ձայներ կը լսէի : նոյն վայրկենին տեսայ նաեւ մեր գործարանին առաստաղին փլչելն ու գործաւորաց դուրս փախիլը : Հարկւրաւոր մարդիկ տեսայ, որք չկրնալով իսկ գետնին վրայ նստիլ ի բռնութենէ փոթորկին, հարկադրած էին իբրեւ յանկողնի գետնին վրայ պառկելու բայց և այնպէս հողմը զանոնք կը տեղափոխէր :

Այս մթնոլորտային յեղափոխութեան ատենը գլխոյս և մարմնոյս վրայ տախտակի կտորներ, ծառոց խոտեր կը տեղային : Իսկ ես միայն գլուխս այս հարուածներէն պաշտպանելու համար հաղիւ կրցի բալթօյիս քղանցովը գլուխս ծածկել միշտ ի ձեռին ունելով ծառին արմատը որուն ապաւինած էի :

Ամբողջ քաղաքը թանձր փոշիներու մէջ կը գտնուէր և ի հեռուստ բան մը չէի կրնար նշմարել : 150 տրամէն աւելի ծանրութեամբ կարկուտի հետ քարեր փայտեր, մեծ և փոքր տախտակներ, նաեւ այծեր և ոչխարներ կը տեղային, ալ այն ատեն ես վերջին ծայր ահի և երկիւղի մէջ երեսս հաղիւ դարձուցի և ամրապէս կեցայ :

Յեղափոխութեան և փոթորկի ձայները դադարեցան գրեթէ 13 վայրկեանէն վերջը : և յայնժամ դողալով ոտքի փոյս ելայ, և վեցամսեայ հիւանդութենէ նոր ազատողի մը պէս կամաց կամաց գործարանը գացի, բայց գործարանին մէջ ոչ ոք գտնուելու, և առաստաղի փլատակէն զատ՝ նոր բան չը տեսնելուս համար քաղաքը մտայ : Գաղաքին տեսարանն ահուկի էր, քանցի բնակչաց խիստ մեծագոյն մասը գետնի տակ տեղեր փախեր պահուէր էին և առանց բնակչաց աւերակ քաղաք մը կը տեսնուէր :

Երեք հաց գտայ գետնին երեսն ու անօթի մնալու երկիւղէս զանոնք առի և ծովեզերքն իջայ : Տեսայ և լսեցի և մեծ և 6 ալ փոքր նաւերու ընկղմած ըլլալն այս նաւահանգստին մէջ : և ժամ վերջն ամեն մարդ երեսան ելաւ, և տեղեկացայ թէ 740 չէնք փլած են, որուն 450՝ քարուկիր էր և մնացածը փայտաչէն : Չարմանալի է ասոնց մէջէն ամրաչէն չինուած քարուկիր բաղնիքի մը փլչիլը :

Ես կկարծէի որ այս աւերիչ պատահարէն մարդոց կորուստներ տեղի ունեցած են, ոսկայն 1 մեռեալ և 39 վիրաւոր ըլլալն իմացայ. մեռեալն Պուրէշէն եկած կին մ'է, որ իւր ֆաղջիկը տեսնելու համար եկած էր. խեղճը չկըրնալով փախչիլ՝ փլատակի ներքեւ մնացեր է:

Երէկ խաղալի 23 տարեկան հրէայ մի խիթ (սանճը) ունեցած ատենը վարունգ և պաղպաղակ (տօնտուրմա) կերեր, և կէս ժամէն յետոյ ձգեր է այս աշխարհը:

Տեղւոյն ոստիկանութեան մարդիկ քօլէրա կարծելով տունը դոյցել ուզեր են, բայց բժիշկ դալով՝ քօլէրա չլինելն հաստատուել և տունը բաց ձգուել է:

Շատ աւելի մարդ կսպաննէ որկորը քան թէ սուրը:

— Մայրաքաղաքիս Տաճիկ երեւելի վաճառականներէն Պալմիմի զատէ էշլըիէ Էֆէնտի հինգշաբթի օրը յանկարծ մեռեր է:

— Օգոստափառ Մուլթանը թէրասնէն շոգենաւ մի յատկացուցեր է Եգիպտոսի բարձրագոյն խօսիլին համար, որչափ ժամանակ որ մայրաքաղաքըս կենայ:

Չորեքշաբթի օրը Նորին բարձրութեան տեսութեան գնացին Տիվանը-Ահմեդ-Ատլիէի նախագահ Բեամիլ փաշա և նախարարաց ժողովոյն անդամ Հալիմ փաշա:

— Էտիրնէն գրուած է հետեւեալը:

«Քաղաքիս մօտ Պէյքեար-Հիսարը ըստած տեղը ճէլալին գիւղը թաթառ իջնելով 15 տուն կործանեց, հարկւրամայ չորս ծառեր արմատախիլ ըրաւ, և տուն մ'ալ փլաւ բայց բարեբաղդաբար անվնաս աղատեցան մէջը գտնուողները: Մօտակայ գիւղերն ալ խոշոր կարկուտ եկեր է, բայց դեռ մանրամասն տեղեկութիւն չկայ»:

Դանուբեան կուսակալութեան պաշտօնական լրագիրն ալ Լօֆշայի մէջ ուժգին փոթորիկի մի պատահած, և բնակչաց բաւական չիթութեան ու վնասուց պատճառ լինելն կժանուցանէ:

Վերջապէս, գրեթէ աշխարհի ամեն կողմերը այս միջոցիս օգոյն յետափութութիւն մի կտեսնուի, և ամեն տեղ քիչ կամ շատ վնասներ կլինին մարդոց, կենդանեաց, շինուածոց և երկրագործութեան:

— Անթէքիոյ գետնաշարժէն վնասեալ կարօտ անձանց օգնութեան համար ստակ կհաւաքէ մայրաքաղաքիս Պասիթէթ անուն տաճիկ լրագրին խմբագրապետը, և մինչեւ այսօր հաւաքուածըն է՝ 34779 չլրուշ: Գոհութեամբ կը տեսնեմք որ այս հանգանակութեան կմասնակցին տաճիկ տիկնայք ալ:

Գաղլիոյ նաւարանները՝ որ վերջին պատերազմէն հետէ բարձի թուրի եղած էին, մօտերս կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւած են: Եւրոպայի գործոց պաշտօնէութիւնը վերջնական կերպիւս որոշած է որ 14 նաւեր շինուին

և երկուքը խիստ խոշոր զրահաւորներ լինին:

— Աւստրիոյ կառավարութիւնը պարտաւորեալ է մէկ ու կէս միլիոն ֆիօրին ծախք ընել, խառնիկայ 1873 ին ի վիէննա բացուելիք արուեստահանդիսին հրաւիրեալ անձանց՝ փառաւոր ընդունելութեան համար:

— Անցեալ 1871 ին առաջին երեք ամսոց մէջ միայն Եգիպտոսէն 4 միլիոն 500 հազար լիբրայի վաճառք մտեր է Անգլիա. իսկ ներկայ տարւոյս առաջին երեք ամսոց մէջ մտածը՝ 1 միլիոն լիբրա աւելի է եղեր:

— Յունաստանի կառավարութիւնը վաճառականաց բողոքներուն վրայ ըստուգելով, որ հելլենական վաճառականների նաւուց հրամանատարներէն ոմանք՝ նաւերն ապահովագրել (Սիկուրդա) տալէն յետոյ, մէկ տեղէն միւսը փոխադրելու համար առած վաճառքին ճամբան իրենց ուզած գնովը կձախեն, և նաւն ալ ամայի տեղ մի տանելով կը խորտակեն ու կընկղմեն, և իրենք իբր թէ փոթորիկի կամ արկածի մի հանդիպած ու վնասուած կձեւանան, — այս խիստ մեծ անհատարմութեան առաջին առնելու համար անցեալները զրահաւոր նաւ մի հանած էր, որպէս զի ճերմակ ծովու եզերքը պտրտի և այս չարագործները բռնէ: Վերջին օրերս այս նըպատակաւ ուրիշ նաւ մ'ալ հաներ է յիշեալ կառավարութիւնը, որ Սագըղ և Իզմիր երթալով յաջողեր է գտնել նոյն անհատարմութեան նաւապետներէն երկուքը, որոնք Բիրէ Ղրկուեր են հարցաքննութեան և պատժոյ ենթարկուելու համար: Ասկէց զատ, յիշեալ ծովեզերաց հելլենական հիւպատոսաց պատուէր գրուել է ամեն զգուշութիւն ընելու համար:

Ա Չ Դ

Թատերական և այլ մատենագրական աշխատութիւններս տետր առ տետր հրատարակելու ձեռնարկած ըլլալովս ի դիւրութիւն ընթերցասէր ազգայնոց և միանգամայն տպագրական ծախուց՝ սոյն հրատարակութեանս իւրաքանչիւրը 8 տէտրէ բաղադրեալ երկու կամ երեք շրջանի պիտի բաժնուի:

Իւրաքանչիւր տետրակին գին 1/4 արծաթ մէճիտիէ է. իսկ ամբողջ շրջանի մը բաժանորդագրութիւնը 1 1/4 արծաթ մէճիտ:

Բաժանորդաց անդորրագիր մը պիտի յանձնուի զոր ներկայացնելով պիտի կարենան ստանալ իւրաքանչիւր նոր տետրը որուն հրատարակութիւնը պիտի ծանուցուի լրագրաց միջոցաւ:

Բաժանորդագրութեան տեղուանքն են ի Ստամպուլ Գալաֆեան Մեծապետրարց և Մարգարեան գրատունները, և ի Ղալաթիա Միթիթարեանց մատենադարանը: Բերա կիւլերեան Ստեփան աղայի խանութ Մեծ փողոց թիւ 173:

Մինչեւ ցայժմ հրատարակեալ տետրակաց անուանք:

Ա. Սանդուխտ, ողբերգութիւն. — Բ. Արշակ. Բ. Թատերգութիւն. — Գ. Ա.

նալրէն տաղք. — Դ. Յովսէփ Գեղեցիկ թատերախաղ:

Մ Ա Մ Լ Ո Յ Տ Ա Կ

Ե. Ֆառադ. — Զ. Ապստամբ. — Է. Հրանտ և Արուս. — Ը. Երգք:

Թ. Քերթսեւ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Մ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՍՈՒՐԱՏԱՆՈՑ

ՅԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՈՒՅՏԻ ՍՐՈՑ ՑԱԿՈՎԱԲԵԱՆՑ:

Տպագրուած է արդեամբ բարեպաշտ Մահտեսի կիրակոսի Գարուկեանց Բինկեանցւոյ, յօգուտ և ի պայծառութիւն ժառանգաւորաց վարժարանի Ս. Աթոռոյս, վայելուչ ձեւով, մաքուր թղթի վրայ և 640 երեսէ բաղկացեալ: Կը պարունակէ Հայաստանեաց Ս. Եկեղեցւոյ Պատմութիւնն, իւր սկզբնաւորութենէն մինչեւ 1867 թուական, որոյ արժանեաց և կարեւորութեան գնահատութիւնն բանիբուն ընթերցասիրաց առաջառ գատաստանին կը թողումք:

Գին 16 դահեկան:

ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԱՋԱՆՆ
ԸՍՏ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Արարերէն հին ձեռագրէ թարգմանուած և չորս հատորի բաժնուած:

Առաջին հատորը մամլէն ելած է որուն մէջ պարունակին հետաքրքրութեան արժանի շատ մը օգտակարութիւններ, գլխաւորաբար մարդկային արեան յատկութեանն ու զօրութեանը վրայ բացատրութիւններ, առուտուրի մէջ գէն չընելու և միշտ չահելու դաշտնիքներ եւայլն:

Կծախուի կամուրջի գլխուն պարագան և ամեն հայ գրաւաճառաց քով: Գին 6 շրուշ:

6

Մեծ նոր խանի վերի դուռը թիւ 3 սենեակը գաղղիարէն ու տաճիկէն լեզուաց և տոմարակալութեան դասաստութիւն կըլլայ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը: Դասատուք այցելութեամբ ալ դասաստութեան կերթան:

14

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆԶԻ

1. Միայն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:
2. Տարեկան բաժանորդագիրն է միայն երկու արծաթ մէճիտ՝ կանխիկ վճարելի թէ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար:
3. Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ:
4. Հատը 40 փարայ է, և կրտսուի ամեն Հայ գրաւաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով:
5. Ծանուցանն տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար: Աւելի ատան կըլլայ աւելի անգամներու համար:
6. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Աւանդեան, Կ. Պոլսի Քիւրքճի խան վարի յարկ թիւ 26:

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ
Հ. Ս. ԱՆԱՅԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶՈՎՍԵՓ ԳԱՎԱՅԵԱՆ
Կ. ՊՈԼՍ ՔՈՒՐԳՅԻ ԽԱՆ ՎԱՐԻ ԵԱՐԻ ԹԻՒ 26